

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

**Qarshiyeva Zulfiya
Shukurovna**

Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga
o'rgatish milliy markazi katta o'qituvchisi.p.f.f.d (PhD)
Elektron pochta: qarshiyevazulfiya07@gmail.com, tel: (99891) 527-59-72

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA REFLEKSIV POZISIYANI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Аннотация

Мақолада келажак ўқитувчиларини малака ошириш жараёнига тизимли, асиологик, шахсий фаолият ва рефлексив ёндашувлар таҳлил қилинади. Моделда рефлексли позицияни амалга ошириш жараёни модулли дастур технологияси, интерфаол ўқув усуллари, интерфаол ўқув усулларида фойдаланиш асосида рефлексли, танқидий фикрлашни, касб-хунар таълими ишлаб чиқиш, касб-хунар таълими ишлаб чиқиш, касбий тайёргарликни ривожлантиришга асосланади.

Таянч сўзлар. Рефлексив, позиция, модел, моделлаштириш, ёндашув, лойихалаштириш, уйғунлаштириш, асиологик, натижа, компонент, тамайил.

РАЗВИТИЕ РЕФЛЕКСИВНОЙ ПОЗИЦИИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ КАК АКТУАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

*Каршиева Зульфия Шукуровна
Старший преподаватель Самаркандского областного
национального центра подготовки педагогов по новым методикам.
Электронная почта: karshiyevazulfiya07@gmail.com,*

В статье анализируются системный, аксиологический, личностно-деятельностный и рефлексивный подходы к процессу профессиональной подготовки будущих педагогов. Механизм реализации процесса развития рефлексивной позиции в модели основан на развитии рефлексивного, критического мышления, проектировании, внедрении профессионального обучения, организованного на основе использования технологии модульных программ, интерактивных методов обучения.

Ключевые слова. Рефлексивный, позиция, модель, моделирование, результат, подход, проектирование, гармонизация, аксиологический, компонент, принцип.

THE DEVELOPMENT OF REFLEXIVE POSITIVITY IN FUTURE TEACHERS AS AN URGENT PEDAGOGICAL PROBLEM

Karshiyeva Zulfiya Shukurovna

*Senior teacher of the Samarkand region national center
for training pedagogues in new methods. PhD (PhD)*

E-mail: karshiyevazulfiya07@gmail.com, phone: (99891) 527-59-72

This article analyzes the system, axiological, personal-activity and reflexive approaches to the process of professional training of future teachers. The mechanism of implementation of the process of developing a reflexive position in the model is based on the development of reflexive, critical thinking, design, implementation of professional training organized on the basis of using the technology of modular programs, interactive teaching methods.

Key words. Reflexive, position, model, modeling, result, approach, design, harmonization, axiological, component, principle.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 27 iyuldagi PQ-3151-son “Oliy ma’lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarorida “Talaba-yoshlarning mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, ularda yuksak axloqiy sifatlarni tarbiyalash, ularning kasbiy kompetentligi bilan insoniy fazilatlarini uyg‘unlashtirish, professor-o‘qituvchilarning tarbiyaviy mas’uliyatini oshirish, ta’lim va tarbiya uyg‘unligini amalda ta’minlash uchun fanlarning har bir mavzusidagi tarbiyaviy maqsaddan unumli foydalanilishini ta’minlash” [1] kabi muhim vazifalar belgilab berildi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi PQ-3775-son “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qarorida mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda oliy ta’lim muassasalarining ishtiroki hamda tashabbuskorligini oshirish bo‘yicha tizimli ishlarni tashkil etish; davlat va jamiyat hayotida yuz berayotgan o‘zgarishlar hamda amalga oshirilayotgan tub islohotlarning mazmuni va mohiyati oliy ta’lim muassasalari tomonidan televideniye va boshqa ommaviy axborot vositalari orqali keng aholi e’tiboriga yetkazilishini ta’minlash [2] kabi muhim vazifalar belgilab berildi.

Ayniqsa, “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da bo‘lajak o‘qituvchilarning reflektiv pozitsiyasini rivojlantirish bilan bevosita bog‘liq qator muhim yo‘nalishlar belgilab berildi:

- davlat va jamiyat oldida turgan muhim vazifalarni hal etishda mas’uliyatni o‘z zimmasiga olishga qodir, yurtparvar, tashabbuskor, zamonaviy bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirgan, insoniy fazilatlariga ega yoshlarni professional kasb egasi sifatida tayyorlash, bu borada yangicha yondashuvlarni talab etadigan ta’lim-tarbiya usullaridan foydalanish;

- yoshlarning qonun hujjatlari mazmun-mohiyatidan xabardorligi, huquqiy ongi va madaniyatini rivojlantirish, ularda sog‘lom turmush tarziga rioya etish, inson huquqlari, gender tengligi, tinchlikparvarlik va millatlararo totuvlik, vijdon erkinligi, barcha millat va elatlarning tillari, urf-odatlar va an‘analarini hurmat qilish kabi umuminsoniy qadriyatlar bilan birga milliy-axloqiy qadriyatlarni kamol toptirish, ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy faollik, mustahkam fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish;

- talaba-yoshlarni turli axborot xurujlari, yot g‘oyalar ta’siriga tushib qolishi, ular tomonidan ijtimoiy xavfli qilmishlar sodir etilishi holatlarining oldini olish, Vatanimiz istiqboli yo‘lida birlashtirish maqsadida ta’lim-tarbiyaning ta’sirchan usullari, zamonaviy axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan keng foydalanish, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarni tashkil etishda ularning qiziqishini e’tiborga olish va tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash;

“Maktab – ma’naviyat va ma’rifat o‘chog‘i” konsepsiyasi doirasida oliy ta’lim muassasalarining umumta’lim maktablari bilan o‘quvchi-yoshlarning ma’naviy-ma’rifiy dunyoqarashini shakllantirish, huquqiy savodxonligini oshirish, kasbga yo‘naltirish va mustaqil hayotga tayyorlash kabi masalalarda mentorlik modeli asosida hamkorligini rivojlantirish [4] va h.k.

Oliy ta’lim muassasasi tarbiyaviy jarayoni – bu OTMning auditoriya va auditoriyadan tashqari faoliyatida umummadaniy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish uchun ta’lim tashkilotining maxsus tarbiyaviy imkoniyatini maqsadga

yo‘naltirilgan holda ro‘yobga chiqarilishidir. Mazkur jarayonning subyektlari ta‘lim oluvchilar va o‘qituvchilar bo‘lib, mazmuni esa ularning kasbiy yo‘naltirilgan faoliyatning umumiy turlaridagi (o‘quv, auditoriyadan tashqari, nazariy, ilmiy-tadqiqot, ijtimoiy va boshqalar) hamkorligidir.

Ta‘lim modernizatsiyasi zamonaviy nazariya va amaliyot asosida tarbiyaning yangi modellarini yaratish jarayonidir. Zamonaviy ta‘lim qadriyat jihatidan yaxlit voqyelik bo‘lib, bu inson shaxsiga samarali ta‘sir ko‘rsatish natijalarida aks etadi. U madaniyatlarning uzatuvchisi bo‘lib qolmay, uni shakllantirish mexanizmiga aylana boradi. Qadriyatlar bu umumiy maqsadlar va ularga erishish vositalari bo‘lib, bilimlar integratsiyasini ta‘minlovchi fundamental me‘yorlar vazifasini bajaradi, bu esa, individga hayotda muhim ahamiyat kasb etadigan holatlarda o‘zini tutishning maqbul shaklini tanlashga yordam beradi. Qadriyatlar – ta‘lim oluvchi ichki salohiyatining individual rivojlanishi hamda yangi sifatlar va qobiliyatlarning shakllanishi ko‘rsatkichidir (inson faoliyatining ma‘lum bir sohasida, xususan – kasbiy faoliyatda).

So‘nggi yillarda ta‘lim tizimi, shu jumladan, oliy ta‘lim muassasalarida o‘quv-tarbiya jarayonlarini tashkil etishning huquqiy asoslarini takomillashtirishga katta e‘tibor qaratilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta‘lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplari sifatida ta‘lim sohasida kamsitishlarga yo‘l qo‘yilmasligi, ta‘lim olishga doir teng imkoniyatlarning ta‘minlanishi, ta‘lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarning singdirilganligi, ta‘lim va tarbiyaning insonparvarlik, demokratik xususiyati[3] kabilar belgilab berilgan.

Jamiyatning dolzarb ehtiyojlariga e‘tibor qaratgan holda, kasbiy ta‘lim bo‘lajak mutaxassisni tayyorlashda ustuvor vazifani belgilab olishi, o‘zini va o‘z kasbiy faoliyatini yaxshilaydigan, uzluksiz ravishda mustaqil bilim olishga qodir bo‘lgan shaxsni rivojlantirish uchun sharoit yaratishni yetakchi vazifa sifatida ilgari surishi kerak, chunki faqat yuqori idroklilik, operativ tarzda bilimlarini yangilashga, malaka va ko‘nikmalarini kengaytirishga tayyorligi bilan ajralib turadigan mutaxassislar o‘z kasbiy funksiyalarini bemaolol amalga oshirishlari mumkin.

OTMda pedagogik-psixologik ta‘limni takomillashtirishga doir turli yondashuvlarini o‘rganib shunday xulosaga kelindiki, bo‘lajak o‘qituvchilarning reflektiv pozitsiyasini rivojlantirish umumiy va maxsus (o‘quv-analitik, qadriyatga yo‘nalganlik va reflektiv-faoliyatli) pedagogik-psixologik fanlarning ommalashuvi, talabalar o‘quv faoliyati usullarining faollashuvi va o‘qituvchining boshqaruv faoliyati takomillashuvi hisobiga amalga oshadi. [5] Shu bilan birga, pedagogik-psixologik fanlarning ushbu salohiyati yuqorida sanab o‘tilgan komponentlar birligini ko‘zda tutuvchi tizim sifatidagina samarali tatbiq etilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 27 iyuldagi PQ-3151-son “Oliy ma’lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qaror
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi PQ-3775-son “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qaror
3. O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun 2020 yil
4. Сайгушев, Н.Я. Рефлексивное управление профессиональным становлением будущего учителя : монография. – М. : ИНФРА-М. 2017. – 279 с. – С.179.
5. Qarshiyeva Z.Sh. Bo‘lajak o‘qituvchining refleksiv pozitsiyasini rivojlantirish. Uslubiy qo‘llanma. Samarqand davlat chet tillar instituti - 2021-75 bet.